

V2001-29 12.03.2001

Konkurranseloven § 3-9 - dispensasjon fra § 3-1 - rammeavtaler vedrørende kjededeltakere i Rica Hotels ASA

Sammendrag:

Rica-hotellene og Ricas Partner Hotel gis dispensasjon fra forbudet mot prissamarbeid i konkurranseloven for å samarbeide om rabattsatser ved inngåelsen av felles rammeavtaler for hoteller i Norge. Vedtaket trer i kraft straks og gjelder til og med 1. mars 2006.

Konkurransetilsynet viser til Deres brev av 1. mars 2000, hvor De på vegne av Rica Hotels ASA (RH) søker om dispensasjon fra konkurranseloven (krnl.) § 3-1. Samtidig vises til brev av 21. desember 2000 og 1. mars 2001 fra Statens forvaltningstjeneste vedrørende søknad om dispensasjon for nye rammeavtaler inngått med RH for hhv. innland og utland. For øvrig vises til annen korrespondanse og telefonkontakt i saken. Konkurransetilsynet beklager lang saksbehandlingstid.

1. Bakgrunn

Rica-kjeden består av 79 hoteller. Av disse er 50 hoteller eid av RH, mens de resterende 29 hoteller, Rica Partner Hotel (RPH), er tilknyttet Rica-kjeden gjennom samarbeidsavtaler. RH har ingen eierinteresser i RPH. RH har opplyst at samarbeidsavtalene i det vesentlige bygger på en felles standard (heretter kalt "samarbeidsavtalen").

RH inngikk rammeavtale for levering av hotelltjenester med Statens forvaltningstjeneste, Statskjøp, i perioden 01.05.1999 - 31.12.2000. Avtalen ble fornyet for perioden 01.01.2001 - 30.06.2002. Rammeavtalen omfatter felles prislister med spesifiserte priser for hvert enkelt hotell for hotellrom, kurs og konferanser. Avtalen dekker en rekke destinasjoner i Norge.

RH har opplyst at det eksisterer svært mange avtaler av samme type som den foreliggende avtale med Statens forvaltningstjeneste. Formålet med å inngå felles rammeavtaler oppgis å være at slike kundeavtaler er en del av konkurransen innenfor hotellnæringen, og at Rica-kjedens pris- og avtalestruktur derfor er nødvendig for å vinne frem overfor kunder som ønsker et landsdekkende hotelltilbud. Siden slike avtaler er typisk for hotellkjeden er det behov for en generell vurdering av forholdet til forbudsbestemmelsene i konkurranseloven. RH søker derfor om dispensasjon fra krnl. § 3-1, slik at Rica kan fremforhandle rammeavtaler/firmaavtaler med sine kunder i henhold til vilkår i standardavtalen mellom RH og RPH.

2. Forholdet til konkurranseloven

Det følger av krnl. § 1-1 at lovens formål er å sørge for effektiv bruk av samfunnets ressurser ved å

legge til rette for virksom konkurranse. Konkurranseloven forbyr derfor de konkurransereguleringer som anses mest skadelige slik som samarbeid om priser, anbud, markedsdeling og leverandørreguleringer av priser. I tillegg hjemler loven inngrep overfor andre ellers lovlige konkurransereguleringer dersom Konkurransetilsynet etter en konkret vurdering finner at reguleringene begrenser konkurransen i strid med lovens formål om effektiv ressursbruk.

Krrl. § 3-1 første ledd setter forbud mot at to eller flere ervervsdrivende for salg av varer eller tjenester ved avtale, samordnet praksis eller på annen måte som er egnet til å påvirke konkurransen, fastsetter eller søker å påvirke priser, avanser eller rabatter bortsett fra vanlig kontantrabatt. Dette omfatter samarbeid mellom ervervsdrivende på både like og forskjellige trinn i omsetningskjeden.

Det er to ulike avtalekonstellasjoner som må vurderes i denne saken. For det første selve rammeavtalen mellom RH og kunden. For det annet hvorvidt inngåelsen og gjennomføringen av rammeavtalen bygger på/forutsetter et underliggende samarbeid mellom deltakerne i hotellkjeden i strid med konkurranseloven.

2.1 Rammeavtalen mellom RH og kunden

Etter ordlyden i krrl. § 3-1 første ledd forbys kun prissamarbeid vedrørende *salg* av tjenester. I rammeavtalen fremstår hotellkjeden som selger av hotelltjenester *vs.* Statens forvaltningstjeneste som kjøper/videreformidler. Avtalen anses - sagt på en annen måte - som en ordinær avtale mellom hhv. kjøper og selger av tjenester og ikke som et samarbeid om konkurransereguleringer ved *salg*. Forholdet er følgelig ikke i strid med krrl. § 3-1 første ledd.

2.2 Hotellkjedesamarbeidet

Unntak for eier- og konsernsamarbeid

Krrl. § 3-1 forbyr prissamarbeid mellom "to eller flere ervervsdrivende". Det følger av definisjonen i krrl. § 1-2 bokstav a at med ervervsdrivende menes enhver - enkeltperson eller foretak - som driver ervervsvirksomhet. Kjedehotellene er selvstendige aktører og prissamarbeid mellom disse vil i utgangspunktet falle inn under forbudet. Krrl. § 3-6 gjør imidlertid unntak for eier- og konsernsamarbeid. Med eiersamarbeid menes samarbeid eller reguleringer mellom eier og selskap hvor eieren har mer enn 50 prosent av stemmeberettigede aksjer, andeler eller tilsvarende eierparter. Etter krrl. § 1-2 bokstav b foreligger et konsern når et selskap eier så mange aksjer i eller andeler i et annet selskap at det representerer et flertall av stemmene.

RHs heleide datterselskaper faller inn under unntaket i krrl. § 3-6. RH kan derfor påvirke prisene til disse hotellene uten at det rammes av forbudene i konkurranseloven. Videre vil prissamarbeid mellom datterselskapene heller ikke omfattes av forbudet i krrl. § 3-1. Prispåvirkning og prissamarbeid som også inkluderer kjededeltakere hvor RHs eierandel er mindre enn 50 prosent omfattes imidlertid av forbudet i krrl. § 3-1.

Konkurranseloven § 3-1 første ledd

§ 3-1 første ledd omfatter både vertikalt og horisontalt prissamarbeid, dvs. samarbeid både mellom ervervsdrivende på samme omsetningstrinn og samarbeid mellom næringsdrivende på forskjellige ledd i distribusjonsskjeden.

Formålet med samarbeidet mellom RH og RPH er ifølge samarbeidsavtalen pkt. 1.3 å inngå et gjensidig og forpliktende samarbeid innenfor salg, markedsføring og innkjøp. Det følger videre av pkt. 2.2 at med mindre annet er *avtalt* fastsetter partene selv sine kommersielle vilkår. Partene har heller ikke uten særskilt avtale rett eller plikt til å pådra den annen part forpliktelser. RH har i hht. samarbeidsavtalen pkt. 6 en vid fullmakt til å forhandle frem ulike firma- og rammeavtaler på vegne av RPH. RPH er på sin side forpliktet til å inngå slike storkundeavtaler og følge RHs prisstruktur. Rica-kjeden har opplyst at i praksis gjennomføres dette ved at RPH plikter å gi en rabatt på [] Unntatt offentlighet i henhold til offentlighetsloven § 5a, jf. forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 2. prosent på den pris det enkelte hotell selv fastsetter. Størrelsen på rabattsatsen fastsettes etter forhandlinger mellom RH sentralt og den enkelte storkunde.

Forbudet i krrl. § 3-1 første ledd rammer etter sin ordlyd samarbeid om priser, avanser og rabatter. Det er presisert i forarbeidene Ot. prp. nr. 41 1992-93 s. 49. at forbudet skal ramme ethvert samarbeid som begrenser den ervervsdrivende i å konkurrere fritt på pris. Selv om det enkelte hotell i utgangspunktet selv fastsetter sine priser, virker den felles rabattsatsen normerende for kjededeltakernes endelige prisfastsettelse og rabatter. Hvis kjededeltakerne følger konkurransereguleringen er forholdet å anse som en avtale eller samordnet praksis mellom to eller flere ervervsdrivende. I dette tilfellet er RPH forpliktet til å legge den fastsatte rabattsats til grunn. Sentralleddets handlinger medfører med andre ord et horisontalt samarbeid mellom flere ervervsdrivende i strid med krrl. § 3-1 første ledd.

2.3 Andre deler av RPH-samarbeidet

RH har i dispensasjonssøknaden 1. mars 2000 beskrevet andre deler av samarbeidet mellom RH og RPH. På bakgrunn av de opplysninger som er forelagt Konkurransetilsynet, finner tilsynet, som det fremgår nedenfor, at delene av samarbeidet som RH nevner dispensasjonssøknaden pkt. 3 ikke reiser særlige problemer i forhold til konkurranselovens forbudsbestemmelser.

Når det gjelder dispensasjonssøknaden 1. mars 2001 fra Statens forvaltningstjeneste vedrørende rammeavtaler for hotelltjenester utland, har Konkurransetilsynet ikke tilstrekkelig opplysninger for å vurdere hvorvidt dette er i strid med forbudene i konkurranseloven.

Konkurransetilsynet presiserer at det er partenes ansvar å vurdere om virksomheten har reguleringer og samarbeid som kan være i strid med forbudene i konkurranseloven. Se Konkurransetilsynets brev 14. juli 2000 i sak 98/1565 om Fjord pass-ordningen og brev 12. mars 2001 til Radisson SAS Hotels Worldwide i sak 99/1005. Dersom det foreligger slike reguleringer kan Konkurransetilsynet ved forutgående søknad og etter en konkret vurdering gi dispensasjon.

Konkurransetilsynet gjør for ordens skyld oppmerksom på at det er foretakenes ansvar å avklare

forholdet til EØS-reglene. En dispensasjon gitt av Konkurransetilsynet gjelder kun fra konkurranselovens forbud, ikke fra forbudene i EØS-avtalen.

Rica sommerpass

Rica sommerpass (heretter sommerpass) er et markedsføringsverktøy som RPH, i henhold til samarbeidsavtalen, er forpliktet til å delta i. RH opplyser at det enkelte hotell står fritt i forhold til den pris det meddeler RH i forbindelse med kampanjen. Konkurransetilsynet legger videre til grunn at det enkelte hotell er bundet til å holde den oppgitt prisen i den perioden sommerpasset gjelder. Krrl. § 3-1 første ledd rammer ethvert samarbeid som begrenser en ervervsdrivende å konkurrere på pris. Ordningen med sommerpass medfører at hver enkelt aktørs frihet til å variere pris etter etterspørsel, reduseres. Det foreligger altså en påvirkning av pris.

Det neste kumulative vilkåret i § 3-1 første ledd er at prispåvirkningen skjer ved *avtale, samordnet praksis eller på annen måte*. Det avgjørende ifølge forarbeidene er om partene har handlet i forståelse med hverandre om fastsettelse eller påvirkning av pris. Siden det enkelte hotell står helt fritt ved prisfastsettelsen er dette ikke å anse som et samarbeid i lovens forstand.

Samarbeidsavtalen med Braathens

RHs samarbeid med Braathens opplyses å innebære at RH markedsføres særskilt overfor reisende i Braathens, mot at de reisende innrømmes særlige fordeler ved bruk av RHs hotelltilbud. Det enkelte Partner-hotell tilsluttes samarbeidet gjennom særskilte avtaler. Så lenge denne avtalen ikke innebærer en samordning av kjedehotellenes priser og rabatter anses verken avtalen med Braathens eller det underliggende samarbeid i hotellkjeden å være i strid med krll. § 3-1.

Salg i det internasjonale markedet

Det følger av samarbeidsavtalen pkt. 8 at RH, herunder RPH, driver utstrakt salg i det internasjonale turmarkedet. Det heter videre at vilkårene for slik salgsvirksomhet skal avtales nærmere mellom partene. RH har opplyst at det ikke foreligger en slik særskilt avtale, men at i praksis innhenter RH pristilbud fastsatt av det enkelte Partner-hotell. Så lenge det ikke foreligger et samarbeid mellom hotellene eller kjedeledet ved prisfastsettelsen, rammes ikke forholdet av krll. § 3-1 første ledd.

Det opplyses videre at i forhold til enkelte hoteller kan RH innrømme rabatter inntil en bestemt rabattsats. Forutsatt at RH ikke innrømmer rabatter utover den rabattsats som er fastsatt av det enkelte hotell, vil heller ikke dette anses å være i strid med forbudene.

3. Dispensasjon fra konkurranseloven

Konkurransetilsynet kan med hjemmel i krll. § 3-9 første ledd gi dispensasjon fra forbudene i krll. §§ 3-1 til 3-4 dersom:

- a) konkurransereguleringen innebærer at konkurransen i vedkommende marked forsterkes,
- b) det må forventes effektivitetsgevinster som mer enn oppveier tapet ved konkurransebegrensningen,
- c) konkurransereguleringen har liten konkurransemessig betydning, eller
- d) det foreligger særlig hensyn.

3.1 Det relevante marked

For å kunne vurdere hvordan det aktuelle samarbeidet kan påvirke konkurranseforholdene i det eller de markeder som berøres, vurderes nedenfor først omfanget av det relevante produktmarked og de relevante geografiske markeder for produktmarkedet..

Det relevante produktmarkedet

Det relevante produktmarked inkluderer de varer og/eller tjenester kjøperen anser som substituerbare med hensyn til dekning av bestemte behov. Med substituerbarhet menes hvilke produktvarianter etterspørerne kan velge mellom for å tilfredsstille det samme, underliggende behov. Substituerbarheten kan måles ved krysspriselasiteter som angir i hvilken grad en konsument, for sin behovstilfredsstillelse, vil gå over til å etterspørre andre produkter dersom prisen på et produkt øker. Dette vil særlig avhenge av produktets egenskaper, bruksområde og priser.

Rammeavtalene inngås mellom deltakere i Rica-kjeden på den ene siden og storkunder på den annen. Rammeavtalene gjelder hotell- og overnattingstjenester. Konkurrerende produkter til kjedehotellene kan være overnattingstjenester ved andre landsdekkende hoteller, pensjonater, hytter og lignende overnattingstjenester i Norge.

Det relevante geografiske marked

Det relevante geografiske marked omfatter det området hvor etterspørerne av varer og tjenester i det relevante produktmarkedet foretar sine innkjøp. På bakgrunn av storkundens behov for landsdekkende tilbud er det geografiske området i dette tilfellet Norge som helhet.

3.2 Konkurransetilsynets vurderinger

RH søker om dispensasjon slik at deltakerne i hotellkjeden kan samarbeide om en felles presentsats som skal innrømmes i henhold til rammeavtaler.

Hotellmarkedet preges i høy grad av kjedesamarbeid med sterke aktører som Choice Hotels, Radisson SAS og Rainbow Hotels/Norlandia. Disse aktørene har mulighet til å inngå landsdekkende rammeavtaler slik som RH søker om dispensasjon for. Konkurransetilsynet legger til grunn at medlemmene i Rica-kjeden er avhengige av å kunne inngå slike rammeavtaler for å konkurrere med

aktørene i markedet for landsdekkende hotell- og overnattingstjenester. Kjedehotellene kan på med andre ord opptre i et annet marked enn hva de kunne ha gjort uten felles rammeavtaler. Samarbeid om felles rammeavtaler er derfor en del av kjedesamarbeidet som kan medføre en forsterkning av konkurransen i dette markedet. Rica-kjeden kan imidlertid innrette seg på en slik måte at samarbeidet om felles rammeavtaler ikke er forbudt etter konkurranseloven. Eksempelvis vises til praksis hos konkurrerende hotellkjeder hvor priser og rabatter ved felles rammeavtaler utelukkende blir bestemt av det enkelte hotell i kjeden.

Etter en samlet vurdering finner Konkurransetilsynet likevel at de positive virkningene av ytterligere en aktør på markedet for landsdekkende hotell- og overnattingstjenester mer enn oppveier eventuelle negative virkninger av rabattsamarbeidet.

4. Vedtak

På bakgrunn av ovennevnte vurderinger har Konkurransetilsynet med hjemmel i krrl. § 3-9 første ledd bokstav a fattet følgende vedtak:

Rica-hotellene og Ricas Partner Hotel gis dispensasjon fra konkurranseloven § 3-1 første ledd til å samarbeide om rabattsatser ved inngåelsen av felles rammeavtaler for hoteller i Norge.

Vedtaket trer i kraft straks og gjelder til og med 1. mars 2006.

For ordens skyld gjøres det oppmerksom på at vedtaket kan påklages innen tre uker. En eventuell klage stiles Arbeids- og administrasjonsdepartementet, men sendes til Konkurransetilsynet. For øvrig vises til vedlagte skjema "Melding om rett til å klage over forvaltningsvedtak".

Konkurransetilsynet gjør oppmerksom på at dispensasjonen kan trekkes tilbake dersom forutsetningene for dispensasjonen ikke lenger er til stede, jf. konkurranseloven § 3-9 tredje ledd. Dersom det er behov for dispensasjon utover det tidsrom som dispensasjonene er innvilget for, bes De søke om forlengelse i god tid før dispensasjonene utløper.

Avslutningsvis opplyses om at Konkurransetilsynet vil informere Statens forvaltningstjeneste om utfallet i saken.

[til toppen](#)